

факту завдання шкоди потерпілому. Окрім того, надані пропозиції убезпечать потерпілого від протиправних дій правоохоронних органів, а саме від визнання потерпілого заявником.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кучинська О.П. Принципи кримінального провадження в механізмі забезпечення прав його учасників: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2013. 288 с.
2. Синенко С.А. Обеспечение прав и законных интересов потерпевшего в уголовном судопроизводстве: теоретические, законодательные и правоприменительные проблемы: дисс. ... докт. юрид. наук: 12.00.09; Московский ун-т МВД России. М., 2014. 418 с.
3. Божьев В.П. К вопросу об обеспечении потерпевшему доступа к правосудию. *Уголовное право*. 2003. № 3. С.79–80.
4. Абабков А.В. Процессуальное положение потерпевшего в уголовном процессе: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.09; Московский гос. ун-т им. М.В. Ломоносова. М., 1998. 191 с.

REFERENCES

1. Kuchynska, O.P. (2013), *Pryntsyry kryminalnoho provadzhennia v mekhanizmi zabezpechennia prav yoho uchasykyv: monohrafiia* [Principles of criminal proceedings in the mechanism of safeguards for the rights of its participants: monograph], Yurinkom Inter, Kyiv, Ukraine.
2. Sinenko, S.A. (2014), “Ensuring the rights and legal interests of affected person in criminal proceedings: theoretical, legislative and law-enforcement problems”, Thesis abstract for Dr. Sc. (Jurisprudence), 12.00.09, Moskovskiy universitet MVD Rossii, Moscow, Russia.
3. Bozhev, V.P. (2003), “On issue of providing the access to justice for affected person”, *Uholovnoe pravo*, no. 3, pp. 79–80.
4. Ababkov, A.V. (1998), “Procedural status of affected person in criminal proceeding”, Thesis abstract for Cand. Sc. (Jurisprudence), 12.00.09, Moskovskiy hosudarstvennyy universitet im. Lomonosova, Moscow, Russia.

DOI <https://doi.org/10.26661/2616-9444-2018-1-20>

УДК 354.31:351.862.4 (477)

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВНУТРІШНЬОЇ БЕЗПЕКИ МІНІСТЕРСТВА ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Мельковський О.В., к.ю.н., доцент

*Запорізький національний університет, вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Україна
av-melkovskiy@ukr.net*

Стаття присвячена висвітленню проблем удосконалення діяльності підрозділів внутрішньої безпеки з оперативно-розшукового запобігання злочинам у межах розроблення Концепції забезпечення внутрішньої безпеки МВС України. Така Концепція містить у собі аналіз геополітичної ситуації та оперативної обстановки, ступінь загрози державі, суспільству, інтересам, правам і свободам людини, мету і пріоритетні завдання державної політики у сфері забезпечення внутрішньої безпеки загалом і безпеки системи МВС і персоналу зокрема, принципи забезпечення державної політики у сфері внутрішньої безпеки МВС і Національної поліції, а також механізми реалізації запропонованої Концепції.

Ключові слова: Концепція, Міністерство внутрішніх справ, запобігання злочинам, забезпечення внутрішньої безпеки, Національна поліція, підрозділи внутрішньої безпеки, профілактика і протидія корупційним та іншим правопорушенням, агентурно-оперативна діяльність.

CONCEPTUAL ISSUES OF INTERNAL SAFETY ASSURANCE OF THE MINISTRY OF INTERNAL AFFAIRS OF UKRAINE

Melkovskiy O.V.

*Zaporizhzhia National University, str. Zhukovsky, 66, Zaporizhzhia, Ukraine
av-melkovskiy@ukr.net*

The article is devoted to the problems of improvement of the activities of internal security units on the operational-search crime prevention within the framework of the development of the Concept for ensuring internal security of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. Such Concept involves analysis of geopolitical situation and operational environment, the degree of threat to the state, society, interests, rights and freedoms of a person, the purpose and priority tasks of state policy in the sphere of assurance of internal security in general and system security of MIA and personnel in particular, the principles of providing with state policy in the sphere of internal safety of MIA and the National Police of Ukraine and also mechanisms of implementation of proposed Concept.

The Concept implementation will be guaranteed by virtue of:

- development and adoption of “preventive strategy” at the legislative level, which consists in the elaboration of the system of detection and neutralization of causes and conditions for crimes commission by employees of the National Police and their protection from criminal manifestations on the part of criminal environment ;
- introduction of the model of personnel selection formation for units of internal security on the basis of professional profile diagram of officer of internal security service of MIA of Ukraine;
- development of scientifically substantiated methodical recommendations for implementation of operative search activity with the purpose of assurance of internal safety of the system of MIA and the National Police of Ukraine, particularities of agent operational activity of internal security service, typical organizational and tactical algorithms for operative search prevention of crimes, conduction of official investigations by internal security service of MIA of Ukraine;
- adoption of inter-agency Instruction “On Organization of Cooperation of Internal Security Services of Law Enforcement Bodies”, which should include the following norms: purpose, tasks and borders of team work, competence and authority of officials during interaction organization; cooperation forms, general principles of it; cooperation peculiarities in the process of operational search activities for prevention of crimes commission by officers of the National Police of Ukraine, threats to internal security, corruption crimes; control and monitoring procedure on the functioning issues of interworking entities with the purpose of system influence on the state and levels of corruption in the structural units of law enforcement bodies; general bases for realization of operative preventive activities against corruption; peculiarities of use of methods, means and powers, which are owned by the internal security units of different departments in order to prevent crimes against current employees and crimes committed by workers etc.

Key words: Concept, the Ministry of Internal Affairs, crimes prevention, provision of national security, the National Police, units of internal security, prevention and opposition against corruption and other offences, agent operational activity.

Удосконалення діяльності підрозділів внутрішньої безпеки (далі – ВБ) з оперативно-розшукового запобігання злочинам у системі Міністерства внутрішніх справ України (далі – МВС) і Національної поліції має йти в межах розроблення Концепції забезпечення внутрішньої безпеки МВС України.

Запропонована Концепція повинна містити загальні положення (аналіз геополітичної ситуації та оперативної обстановки; ступінь загрози державі, суспільству, інтересам, правам і свободам людини); мету і пріоритетні завдання державної політики забезпечення внутрішньої безпеки загалом і безпеки системи МВС, Національної поліції України та їхнього персоналу; принципи забезпечення державної політики у сфері внутрішньої безпеки системи правоохоронних органів і МВС зокрема; механізми реалізації.

На наш погляд, у Концепції необхідно виділити основні напрями організації й діяльності підрозділів ВБ у сфері забезпечення внутрішньої безпеки системи МВС і Національної поліції України:

- законодавче закріплення завдань і функцій підрозділів внутрішньої безпеки в Законі України «Про Національну поліцію» та інших правових актах;

- організація і здійснення оперативної (негласної, прихованої, конспіративної), адміністративної, процесуальної діяльності й управління структурними підрозділами Національної поліції;
- визначення особливостей їх структурних елементів, взаємозв'язків, ієрархії порядкування під час виконання завдань забезпечення внутрішньої безпеки, реалізації прав та обов'язків структурних елементів системи МВС і Національної поліції;
- вирішення питань планування, управління й контролю за додержанням установлених норм і повноважень у сфері забезпечення внутрішньої безпеки в системі МВС і Національної поліції;
- профілактика і протидія корупційним та іншим правопорушенням;
- інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності керівництва МВС України, територіальних підрозділів Національної поліції щодо аналізу стратегічних і поточних проблем безпеки, оцінювання загроз, що виникають, виявлення джерел небезпеки, підготовка аналітичних матеріалів, прогнозування змін внутрішніх і зовнішніх чинників та умов, що впливають на стан безпеки системи МВС, її працівників, членів їхніх сімей;
- розроблення рекомендацій з реалізації заходів захисту працівників Національної поліції у зв'язку з виконанням ними службових обов'язків, членів їхніх сімей від злочинних посягань;
- взаємодія з іншими правоохоронними органами під час здійснення заходів, спрямованих на виявлення, розслідування, припинення злочинів та адміністративних правопорушень;
- запобігання посадовим правопорушенням, виявлення і припинення посадових правопорушень з боку працівників системи МВС і Національної поліції;
- своєчасне виявлення і припинення можливих спрямувань зі злочинними намірами до об'єктів, структур і працівників МВС і Національної поліції міжнародних терористичних організацій, незаконних озброєних формувань та окремих осіб з метою створення сприятливих умов для проведення терактів, захоплення заручників та інших насильницьких дій стосовно працівників МВС і Національної поліції або членів їхніх сімей;
- своєчасне виявлення й усунення причин та умов, які сприяють здійсненню правопорушень з боку інших працівників МВС і Національної поліції;
- удосконалення системи забезпечення внутрішньої безпеки системи МВС і Національної поліції, розроблення й реалізація заходів підвищення рівня взаємодії та координації підрозділів безпеки;
- забезпечення виконання передбачених законодавством України заходів щодо підтримки в МВС України готовності до ведення цивільної оборони;
- підвищення наукового, методико-консультативного забезпечення і професійної підготовки кадрів у системі МВС і Національної поліції;
- розвиток соціально-правового захисту працівників Національної поліції, членів їхніх сімей і пенсіонерів системи МВС, адекватного завданням, що ускладнюються, та умовам їх виконання.

Важливим складником Концепції має бути наголошення принципів її реалізації. Ураховуючи здобутки юридичної науки останніми роками, вимоги Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» і вимоги Кримінального процесуального кодексу України, можемо визначити основні принципи забезпечення внутрішньої безпеки в системі МВС України:

1. Законність уживаних заходів.
2. Верховенства права.
3. Дотримання прав і свобод людини.
4. Адекватність заходів ступеню загрози.
5. Активність і наступність, пріоритет запобіжних і профілактичних заходів протидії зовнішнім і внутрішнім загрозам.
6. Конспірація, поєднання гласних і негласних методів і засобів у забезпеченні внутрішньої безпеки.
7. Поєднання цілей, завдань і практичної діяльності щодо забезпечення внутрішньої безпеки із загальними цілями, завданнями оперативно-службової діяльності системи МВС і Національної поліції України.
8. Комплексне використання сил і засобів.
9. Послідовність у реалізації антикорупційної політики.
10. Дотримання, захист прав, честі й гідності, ділової репутації співробітників і цивільних службовців.

Важливим складником Концепції має бути надання підрозділам ВБ, відповідно до національного законодавства та відомчих нормативних актів, таких функцій:

- розгляду, перевірки і проведення службового розслідування скарг громадян на неправомірні дії та зловживання працівників Національної поліції;
- розгляд результатів розслідування з метою аналізу й визначення основних типових схем протиправних дій діючих працівників;
- здійснення оперативно-розшукової та агентурно-оперативної діяльності серед персоналу системи МВС і Національної поліції;
- аналіз даних про отримання прибутків діючими працівниками, податкових декларацій, інших платіжних відомостей, у тому числі про понаднормативну роботу, з метою виявлення можливих корупційних дій;
- проведення інспекційних перевірок з метою виявлення ознак корупції; пошук іншої інформації від громадян і працівників щодо фактів корупції.

Реалізацією Концепції має стати внесення до чинних нормативних актів норм, що розкривають зазначені функції підрозділів внутрішньої безпеки, аналогічно до проекту Закону України «Про систему спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції».

Стаття повинна мати назву «Служба внутрішньої безпеки Національної поліції» й може бути викладена в такій редакції:

«1. З метою забезпечення внутрішньої безпеки, запобігання правопорушенням і виявлення правопорушень у діяльності працівників системи МВС і Національної поліції України в її складі створюються підрозділи служби внутрішньої безпеки, що підпорядковуються безпосередньо Міністру, який відповідальний за державну політику у сфері забезпечення публічного порядку й захисту осіб, суспільства та держави від протиправних посягань. Підрозділи служби внутрішньої безпеки діють у міністерстві й територіальних управліннях Національної поліції.

2. Підрозділи служби внутрішньої безпеки Міністерства, що відповідають за державну політику у сфері забезпечення публічного порядку й захисту осіб, суспільства та держави від протиправних посягань, мають такі обов'язки:

- запобігання правопорушенням, виявлення та припинення правопорушень Національної поліції згідно з вимогами Законів України «Про засади запобігання і протидії корупції» та «Про державну службу»;
- запобігання правопорушенням і злочинам загальнокримінальної спрямованості, виявлення та припинення кримінальних правопорушень і злочинів загальнокримінальної спрямованості стосовно системи МВС і підрозділів Національної поліції, її персоналу та близьких родичів;
- запобігання можливим спрямуванням зі злочинними намірами, виявлення і припинення можливих спрямувань зі злочинними намірами щодо об'єктів, структур МВС і працівників Національної поліції міжнародних терористичних організацій, незаконних озброєних формувань та окремих осіб з метою створення сприятливих умов для проведення терактів, захоплення заручників та інших насильницьких дій стосовно діючих працівників або членів їхніх сімей;
- виявлення й усунення причин та умов, які сприяють здійсненню правопорушень з боку інших працівників системи МВС України;
- взаємодія з правоохоронними органами під час здійснення заходів, спрямованих на виявлення, припинення й розслідування кримінальних правопорушень, провадження стосовно адміністративних правопорушень;
- здійснення контролю перевірок працівників МВС і Національної поліції на добросовісність, дотримання правил етичної поведінки, конфлікту інтересів, декларування майна, доходів, видатків і зобов'язань фінансового характеру;
- проведення з особами психофізіологічних інтерв'ю із застосуванням поліграфа під час вступу на службу та проходження служби в МВС і підрозділах Національної поліції;
- перевірка інформації, що міститься у зверненнях фізичних і юридичних осіб, засобах масової інформації, інших джерелах, у тому числі отриманої через спеціальну телефонну лінію, сторінку в мережі Інтернет, засоби електронного зв'язку Національної поліції, щодо причетності діючих працівників до вчинення правопорушень;
- проведення спеціальної перевірки щодо осіб, які претендують на призначення на посади в підрозділах Національної поліції.

3. Підрозділам служби внутрішньої безпеки для виконання службових завдань за наявності правових підстав, визначених чинним законодавством і Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність», надається право:

- здійснення моніторингу стану внутрішньої безпеки системи МВС і Національної поліції, фонових явищ і прогнозування розвитку процесів, пов'язаних із її забезпеченням;
- здійснення моніторингу способу життя діючих працівників;
- здійснення оперативно-розшукових заходів з метою вирішення завдань забезпечення внутрішньої безпеки системи МВС і Національної поліції;
- установа конфіденційного співробітництва з працівниками структурних підрозділів Національної поліції, а також іншими особами;
- мати штатних і позаштатних негласних працівників;
- за дорученням слідчих здійснення негласних слідчих (розшукових) дій.

4. Діяльність служби внутрішньої безпеки МВС України заснована на принципах: законності; верховенства прав; забезпечення прав і свобод людини; адекватності заходів ступеню загрози; активності й наступальності; пріоритеті запобіжних і профілактичних

заходів; конспірації, поєднання гласних і негласних методів і засобів у забезпеченні внутрішньої безпеки; дотримання, захист прав, честі й гідності, ділової репутації працівників Національної поліції і цивільних службовців».

Основним складником Концепції повинен бути механізм її реалізації, що полягає у здійсненні таких заходів:

- 1) удосконалення законодавства шляхом гармонізації з відповідним європейським законодавством, усунення наявних суперечностей, неузгодженостей і прогалин у чинних законах та інших нормативно-правових актах щодо актів оперативно-розшукового законодавства; удосконалення адміністративного законодавства у сфері управління правоохоронною діяльністю:
 - розроблення та прийняття на законодавчому рівні «стратегії профілактики», яка полягає у створенні системи виявлення й нейтралізації причин та умов учинення злочинів працівниками Національної поліції й захисту їх від злочинних проявів з боку злочинного середовища;
 - запровадження в законодавстві та відомчих нормативних актах перевірки оперативної інформації службою внутрішньої безпеки в рамках облікових справ і справ контрольного провадження з визначенням такої підстави припинення оперативно-розшукових справ як утрата фігурантом соціальної небезпеки;
 - об'єднання служби ВБ та інспекції з особового складу в одну службу з розподілом функцій (оперативно-розшукова та контрольна-профілактична);
- 2) забезпечення відповідними інтелектуально-кадровими, фінансовими, матеріально-технічними, інформаційними й іншими необхідними ресурсами на підставі визначення розподілу функцій і завдань відповідних структурних складників служби внутрішньої безпеки, системи підготовки кадрів оперативних підрозділів:
 - виконання вимог чинного законодавства в частині, що стосується питань забезпечення внутрішньої безпеки, а також профілактики корупційних правопорушень з можливістю здійснення агентурно-оперативної діяльності серед персоналу системи МВС і Національної поліції;
 - надання підрозділам внутрішньої безпеки МВС України права перевірки та визначення рекомендацій щодо кадрових призначень на посади в системі МВС і Національної поліції;
 - створення у складі підрозділів ВБ, що обслуговують територіальні підрозділи Національної поліції, оперативно-технічних структур та оперативної служби;
 - оцінювання результатів діяльності підрозділів ВБ має здійснюватися за кількістю попереджених, виявлених і припинених злочинів, що готували цивільні особи стосовно працівників системи МВС і Національної поліції;
 - зміна моделі та порядку формування кадрового складу підрозділів ВБ на підставі професіограми працівника служби ВБ МВС України;
 - створення системи координації та взаємодії служб внутрішньої та власної безпеки правоохоронних органів України щодо виявлення й нейтралізації загроз нормальному функціонуванню правоохоронних органів і запобігання корупції серед діючих працівників;
 - створення інтегрованих баз даних і заснованих на їх підставі інформаційно-аналітичних систем поточного й комплексного аналізу процесів, що цікавлять підрозділи ВБ та вимагають відповідного реагування;
- 3) удосконалення наявної організації й тактики, запровадження інноваційних тактичних

основ використання засобів, заходів оперативно-розшукової діяльності й методик забезпечення внутрішньої безпеки:

- розроблення методики комплексного аналізу інформації щодо оперативної обстановки на системному рівні в межах постійного її моніторингу з метою вироблення управлінських рішень з типових і позаштатних ситуацій за різними напрямками діяльності підрозділів ВБ МВС України;
- здійснення системних досліджень на підставі досягнень кримінології, соціології й інформатики з метою розроблення методики моніторингу, оцінювання та прогнозування оперативної обстановки у сфері забезпечення законності і внутрішньої безпеки системи МВС і Національної поліції України;
- формування науково обгрунтованої методики підготовки різноманітних аналітичних документів для забезпечення належного реагування на стан оперативної обстановки;
- зміна технології формування довідково-інформаційного фонду з проблем забезпечення законності і внутрішньої безпеки системи МВС і Національної поліції України;
- розроблення науково обгрунтованих Методичних рекомендацій щодо здійснення ОРД з метою забезпечення внутрішньої безпеки системи МВС і Національної поліції, особливостей агентурно-оперативної діяльності служби внутрішньої безпеки ОВС, типових організаційно-тактичних алгоритмів оперативно-розшукового запобігання злочинам, проведення службових розслідувань;
- проведення загальнодержавних нарад-семінарів з питань забезпечення внутрішньої та власної безпеки із залученням співробітників, функції яких пов'язані з виконанням завдань із забезпечення безпеки, контролюючих органів;
- вироблення спільно з контролюючими органами стратегії співпраці і взаємодії з питань забезпечення внутрішньої безпеки;
- дослідження спільно з контролюючими органами актуальних питань щодо забезпечення внутрішньої безпеки;
- надання практичної й методичної допомоги практичним підрозділам з питань забезпечення внутрішньої безпеки.

Ураховуючи викладене, варто ще раз наголосити, що в межах реалізації Концепції захисту підлягають працівники всієї системи МВС України, структурних підрозділів Національної поліції під час виконання ними службових обов'язків, а також члени їхніх сімей; будівлі і споруди; техніка, устаткування й майно; конфіденційна інформація та відомості, що містять державну і службову таємницю, у тому числі на паперових та електронних носіях; засоби зв'язку, оргтехніка; локальні мережі тощо.

Аналіз результатів, отриманих у ході наукових досліджень, свідчить про наявність значних проблем в організації підбору та якості кадрового потенціалу як системи МВС, так і підрозділів, що забезпечують ВБ. Отже, критерії оцінювання кандидатів на службу в підрозділах ВБ повинні бути переглянуті в бік підвищення вимог як до морально-психологічних якостей, так і до рівня їхніх професійних можливостей. Безумовно, від рівня вмотивованості діючих працівників на виконання покладених на підрозділи ВБ завдань залежить результативність дій служби та, як наслідок, здатність забезпечувати безпеку всієї системи МВС України. Ці питання варто вважати одними з головних під час розроблення зазначеної Концепції.